

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ડિવિઝનલ મેનેજર, યુનાઈટેડ ઈન્ડિયા ઈન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

સમીર ચંદ્ર ચૌધરી.

૧૪/૦૭/૨૦૦૫.

[અરિજીત પસાયત અને એસ.એચ. કાપડિયા, ન્યાયામૂર્તિશ્રીઓ].

ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬:

વાહનના ગુકસાન માટેનો દાવો-ફરિયાદી દ્વારા સ્વીકૃતિ કે અકસ્માત વાવાઝોડાને કારણે થયો હતો-વાવાઝોડાને કારણે થયેલ ગુકસાન વીમા પોલિસી હેઠળ આવરી લેવામાં આવતું નથી-ફરિયાદીની પાછળથી રજૂઆત કે વાવાઝોડાની હકીકત ખોટી રીતે જણાવવામાં આવી હતી-હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારી દ્વારા વાવાઝોડાના અસ્તિત્વ ન હોવા અંગેનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યું-તે ન તો પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું કે ન તો તેને સાબિત કરવા

માટે સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી-નીચલી અદાલતો દ્વારા દાવો મંજૂર કરવામાં આવ્યો-અપીલ પર, ઠરાવવામાં આવ્યું કે: જે અકસ્માતની હકીકત વાવાઝોડાને કારણે હોવાનું ફરિયાદીએ સ્વીકાર્યું હતું, તેથી તેનાથી વિરુદ્ધ સાબિત કરવાની જવાબદારી તેના પર હતી-તેથી નવેસરથી નિર્ણય માટે આ બાબત નેશનલ કમિશનને મોકલવામાં આવી- પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨.

પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨-સ્વીકૃતિ-પુરાવા તરીકે મૂલ્ય અને સ્વરૂપ- ઠરાવવામાં આવ્યું: પુરાવાકીય સ્વીકૃતિઓ સ્વીકૃત હકીકતોનો નિર્ણાયક પુરાવો છે પરંતુ તેઓ વિબંધ ઊભો કરે છે અને પુરાવા રજૂ કરવાની જવાબદારી સ્વીકૃતિ આપનાર વ્યક્તિ અથવા તેના હિત-પ્રતિનિધિ પર સ્થાનાંતરિત કરે છે-જ્યાં સુધી ખોટું હોવાનું દર્શાવવામાં અથવા સમજાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તેઓ સ્વીકૃત હકીકતોના અસરકારક પુરાવા છે.

પ્રતિવાદી-ફરિયાદીની માલિકીનું એક વાહન ભાડે આપવામાં આવ્યું હતું. જ્યારે વાહન એક ઝાડ નીચે પાર્ક કરેલું હતું, ત્યારે તેના પર ઝાડ પડવાથી તે ક્ષતિગ્રસ્ત થયું હતું. પ્રતિવાદીએ બે દાવા કર્યા, એક હાયરિંગ ચાર્જિસના નુકસાનના કારણે અને બીજો વાહનના સમારકામ માટે. અપીલકર્તા-વીમા કંપનીએ દાવાનો અસ્વીકાર કર્યો. ફરિયાદીએ જિલ્લા ગ્રાહક ફોરમ સમક્ષ દાવો દાખલ કર્યો. અપીલકર્તા-કંપનીને દાવો કરતા પત્રમાં તેમજ ફરિયાદમાં એ ઉલ્લેખ

કરવામાં આવ્યો હતો કે વાવાઝોડાને કારણે વાહન પર ઝાડ પડ્યું હતું. ફરિયાદીની રજૂઆત એવી હતી કે 'વાવાઝોડા'નો ઉલ્લેખ ખોટી રીતે થયો હતો. તેણે હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારી પાસેથી એક પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું કે સંબંધિત સમયે કોઈ વાવાઝોડું ન હતું. જિલ્લા ફોરમે બહુમતીથી ઠરાવ્યું કે હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારીના પ્રમાણપત્રને ધ્યાનમાં લેતા એ સ્થાપિત થાય છે કે કોઈ વાવાઝોડું ન હતું અને તેથી ગુકસાન વીમા પોલિસી હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યું હતું અને અપીલકર્તા-વીમાદાતાને સમારકામ ખર્ચ અને હાયરિંગ ચાર્જિસના ગુકસાન પેટે વાર્ષિક ૧૮% વ્યાજ સાથે ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આવ્યો. સ્ટેટ કમિશને જિલ્લા ફોરમના તારણને સમર્થન આપ્યું હતું પરંતુ તેણે સમારકામ ખર્ચની રકમ ઘટાડી હતી અને હાયરિંગ ચાર્જિસના ગુકસાન પેટે વળતર આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેણે વ્યાજનો દર પણ ઘટાડ્યો હતો. નેશનલ કમિશને પણ ઠરાવ્યું કે ગુકસાન પોલિસી હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યું હતું.

આ અદાલતની અપીલમાં અપીલકર્તા-વીમાદાતાએ દલીલ કરી હતી કે અકસ્માત પોલિસીની શરતો હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યો હોવાનું તારણ ટકી શકે તેમ નથી કારણ કે પ્રમાણપત્ર પ્રથમ વખત જિલ્લા ફોરમ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેને ન તો પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું હતું કે ન તો તેની અધિકૃતતા સાબિત કરવા માટે કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી હતી.

અપીલનો નિકાલ કરતા અને તેને નેશનલ કમિશનમાં મોકલતા,કોર્ટે

ઠરાવ્યુ: ૧. જોકે પુરાવાકીય સ્વીકૃતિઓ સ્વીકૃત હકીકતોનો નિર્ણાયક પુરાવો નથી અને તેને સમજાવી શકાય છે અથવા ખોટી સાબિત કરી શકાય છે, પરંતુ તે વિબંધ ઊભો કરે છે અને પુરાવાની જવાબદારી સ્વીકૃતિ આપનાર વ્યક્તિ અથવા તેના હિત-પ્રતિનિધિ પર સ્થાનાંતરિત કરે છે. જ્યાં સુધી તે ખોટી હોવાનું દર્શાવવામાં કે સમજાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તે સ્વીકૃત હકીકતોનો અસરકારક પુરાવો છે. સ્વીકૃતિનું મહત્વ તે કયા સંજોગોમાં કરવામાં આવી હતી તેના પર નિર્ભર હોવાથી, તેની વિશ્વસનીયતાને પડકારવા અથવા વધારવા માટે તે સંજોગો હંમેશા સાબિત કરી શકાય છે. સ્વીકૃતિની અસર એ છે કે તે હકીકત સ્વીકારનાર વ્યક્તિ પર પુરાવાની જવાબદારી સ્થાનાંતરિત કરે છે, જે તે સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે પક્ષકાર પોતે જે સત્ય તરીકે સ્વીકારે છે તે વાજબી રીતે તેવું માની શકાય છે, અને જ્યાં સુધી તે ધારણાનું ખંડન કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, સ્વીકૃત હકીકત સ્થાપિત થયેલી ગણવી જોઈએ. સ્વીકૃતિ એ શ્રેષ્ઠ પુરાવો છે જેના પર વિરોધી પક્ષ ભરોસો રાખી શકે છે, અને જોકે તે નિર્ણાયક નથી છતાં પણ તે બાબત માટે નિશ્ચાયક છે, સિવાય કે તેને સફળતાપૂર્વક પાછી ખેંચવામાં આવે અથવા ભૂલભરેલી સાબિત કરવામાં આવે.

અવધ કિશોર દાસ વિરુદ્ધ રામ ગોપાલ અને અન્ય, એ.આઈ.આર.
(૧૯૭૯) એસ.સી. ૮૬૧ અને નારાયણ ભગવંતરાવ ગોસાઈ બાલાજીવાલે

વિરુદ્ધ ગોપાલ વિનાયક ગોસાઈ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૦)
એસ.સી. ૧૦૦ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો. [૬૧૮-જી; ૬૧૯-એ-સી]

ફિપ્સન દ્વારા લો ઓફ એપિડેમિસ (૧૯૬૩) એડિશન ૬૭૮ નો સંદર્ભ
લેવામાં આવ્યો.

૨. સમકાલીન દસ્તાવેજો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ફરિયાદીએ શરૂઆતથી
જ એ સ્થિતિ સ્વીકારી હતી કે વાવાઝોડાને કારણે ઝાડની ડાળી તૂટી ગઈ હતી.
જો તે સ્વીકૃતિને સ્પષ્ટ કરવા માંગતા હોય, તો તેનાથી વિપરીત દર્શાવવા માટે
સામગ્રી રજૂ કરવાની જવાબદારી તેમના પર હતી. આવી સામગ્રી નિર્ણાયક
પ્રકૃતિની હોવી જોઈએ જેથી તે સ્વીકૃતિ કરતાં વધુ વજનદાર હોય. નેશનલ
કમિશને આ પાસાઓ પર વિચાર કર્યો નથી. સ્ટેટ કમિશનનો અભિગમ પણ
યોગ્ય દિશામાં ન હતો. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, બાબતને નવેસરથી સાંભળવા
માટે નેશનલ કમિશનને મોકલવી તે ન્યાયના હિતમાં રહેશે. [૬૧૯-સી, ડી]

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નંબર ૩૬૬૩/૨૦૦૫.

રાષ્ટ્રીય ગ્રાહક તકરાર નિવારણ કમિશન, નવી દિલ્હીના આર.પી નંબર
૧૨૨૩/૨૦૦૪ માં તારીખ ૨૯/૦૭/૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

અપીલકર્તાઓ વતી એ.કે. ડે, એસ.કે. ભારતી અને અશોક કે. મહાજન.

પ્રતિવાદી વતી રંજન મુખર્જી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરીજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવેલ. લીવ ગ્રાન્ટેડ.

યુનાઈટેડ ઈન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ (ત્યારબાદ "વીમાદાતા" તરીકે ઓળખાય છે) અને તેના ધ્રાન્ય મેનેજર, પુરુલિયા ધ્રાન્ય, નેશનલ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ કમિશન (ટૂંકમાં "નેશનલ કમિશન") દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની કાયદેસરતાને પડકારે છે જે સ્ટેટ કન્ઝ્યુમર ડિસ્પ્યુટ્સ રિડ્રેસલ કમિશન (ટૂંકમાં "સ્ટેટ કમિશન") ના આદેશને માન્ય રાખે છે. ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, ૧૯૮૬ (ટૂંકમાં "અધિનિયમ") હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી પુનઃવિચારણા અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીએ (ત્યારબાદ "ફરિયાદી" તરીકે ઓળખાય છે) જિલ્લા ગ્રાહક તકરાર નિવારણ ફોરમ, પુરુલિયા (ટૂંકમાં "જિલ્લા ફોરમ") સમક્ષ એવી ફરિયાદ નોંધાવી હતી કે અપીલકર્તાઓએ તેણે લીધેલી વીમા પોલિસી હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા અકસ્માતને કારણે થયેલા નુકસાન માટેના તેના દાવાને ભૂલભરેલી રીતે નકારી કાઢ્યો હતો.

ટૂંકમાં હકીકતલક્ષી પૃષ્ઠભૂમિ નીચે મુજબ છે:

ફરિયાદી એમ્બેસેડર ડીઝલ કારના માલિક છે જે ટેક્સી તરીકે નોંધાયેલ હતી અને એકિઝક્યુટિવ એન્જિનિયર, એગ્રી-મેક ડિવિઝન, પુરુલિયા દ્વારા સત્તાવાર ઉપયોગ માટે ભાડે લેવામાં આવી હતી. વાહન ૦૫/૦૨/૧૯૯૨ થી ૦૪/૦૨/૧૯૯૩ ના સમયગાળા માટે વીમા પોલિસી હેઠળ વીમાનો વિષય હતું. ૨૮/૦૪/૧૯૯૨ ના રોજ સાંજે આશરે ૫:૩૦ વાગ્યે જે નીલગિરીના ઝાડ નીચે કાર પાર્ક કરવામાં આવી હતી તે કાર પર પડ્યું અને મોટું નુકસાન થયું અને સમારકામ કર્યા વગર વાહન રસ્તા પર ચલાવવા યોગ્ય થઈ શકે તેમ ન હતું. આ ઘટનાની જાણ વીમા કંપનીને કરવામાં આવી હતી જેમણે આ આધારે દાવાઓ નકારી કાઢ્યા હતા કે તે પોલિસી દ્વારા આવરી લેવામાં આવતું નથી.

બે દાવા કરવામાં આવ્યા હતા; એક હાયરિંગ ચાર્જિસના નુકસાનના કારણે થયેલા નુકસાન સંબંધિત અને બીજો ક્ષતિગ્રસ્ત વાહનના સમારકામ માટે થયેલા ખર્ચ સંબંધિત હતો. વીમા કંપનીએ જિલ્લા ફોરમ સમક્ષ ફરિયાદનો વિરોધ આ આધારે કર્યો હતો કે નુકસાન વાવાઝોડાને કારણે થયું હતું જેના પરિણામે નીલગિરીના ઝાડની ડાળી કાર પર પડી હતી. ફરિયાદીના ભાઈ દ્વારા લખાયેલા પત્ર અને દાખલ કરાયેલ દાવા અરજીનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો. જિલ્લા ફોરમના સભ્યો વચ્ચે અભિપ્રાયમાં તફાવત હતો. જ્યારે પ્રમુખનો મત એવો હતો કે વાવાઝોડા અંગેના ખોટા ઉલ્લેખ અને હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારીના પત્ર પરનો ભરોસો પાયાવિહોણ છે, ત્યારે અન્ય બે સભ્યોએ ઠરાવ્યું કે દસ્તાવેજ

એટલે કે હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારીઓના પત્રથી સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત થાય છે કે કોઈ વાવાઝોડું ન હતું અને તેથી, ગુકસાન વીમા પોલિસીની શરતો હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યું હતું. વીમાદાતાને સમારકામ ખર્ચ પેટે રૂ. ૮૦,૦૦૦ અને હાયરિંગ ચાર્જિસના ગુકસાન માટે રૂ. ૧,૬૨,૦૦૦ ની રકમ ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. જિલ્લા ફોરમે તેના આદેશની પ્રાપ્તિની તારીખથી એવોર્ડ કરાયેલ રકમની સંપૂર્ણ વસૂલાત સુધી વાર્ષિક ૧૮% ના દરે વ્યાજની ચુકવણી કરવાનો નિર્દેશ પણ આપ્યો હતો.

વીમાદાતા આ બાબતને સ્ટેટ કમિશન સમક્ષ અપીલમાં લઈ ગયા. સ્ટેટ કમિશનનો એવો મત હતો કે બહુમતી ચુકાદો કોઈ ક્ષતિ ધરાવતો નથી. હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારી દ્વારા જારી કરાયેલ પત્ર-પ્રમાણપત્ર સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે કોઈ વાવાઝોડું ન હતું. જો કે તેણે સર્વેચરના અહેવાલના આધારે ઠરાવ્યું કે વાસ્તવિક ગુકસાન પેટે રકમ રૂ. ૫૦,૭૫૩ નક્કી કરવાની હતી અને હાયરિંગના ગુકસાન માટે કોઈ રકમ એવોર્ડ કરવા માટે કોઈ કારણ ન હતું. વ્યાજનો દર પણ વાર્ષિક ૧૮% થી ઘટાડીને ૧૨% કરવામાં આવ્યો હતો.

વીમાદાતાએ નેશનલ કમિશનમાં પુનઃવિચારણા માટે અરજી કરી. નેશનલ કમિશને આક્ષેપિત આદેશમાં ઠરાવ્યું કે વીમાદાતાના વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા

પછી તે સ્પષ્ટ હતું કે નીલગિરીનું ઝાડ પડવાને કારણે વાહનને થયેલ નુકસાન પોલિસી હેઠળ આવરી લેવામાં આવ્યું હતું.

અપીલકર્તાઓના વિજ્ઞાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે પોલિસીની શરતો સ્પષ્ટ હતી કે જો વીમાનો વિષય હોય તેવા વાહનને વાવાઝોડાને કારણે કોઈ અકસ્માત થાય, તો વીમાદાતાની કોઈ જવાબદારી રહેશે નહીં. અકસ્માત વિશેની પ્રથમ માહિતી ફરિયાદીના ભાઈ દ્વારા આપવામાં આવી હતી જેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વાવાઝોડાને કારણે નીલગિરીના ઝાડની ડાળી કાર પર પડવાથી વાહનને નુકસાન થયું હતું. ફરિયાદીના ભાઈનો આ પત્ર કથિત અકસ્માતની પછીની તારીખે એટલે કે ૨૯/૦૪/૧૯૯૨ ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. દાવા અરજીમાં પણ સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કાર એક ઝાડ નીચે ઉભી હતી અને ભારે વાવાઝોડાને કારણે રસ્તાની બાજુનું ઝાડ કાર પર પડ્યું હતું જે ખરાબ રીતે ક્ષતિગ્રસ્ત થઈ હતી. અસ્વીકાર પછી જ, ફરિયાદી નવી રજૂઆત કરી શકે નહીં કે હકીકતમાં કોઈ વાવાઝોડું ન હતું. તેણે પ્રથમ વખત જિલ્લા ફોરમ સમક્ષ પત્ર-પ્રમાણપત્ર રજૂ કર્યું. તે પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તેની અધિકૃતતા સાબિત કરવા માટે કોઈ સાક્ષીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. તેથી, અકસ્માત પોલિસીની શરતો દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યો હતો તે તારણ ટકી શકે નહીં.

ફરિયાદી-પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે હકીકતો ફરિયાદીના ભાઈને ખબર ન હતી અને તેથી પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો અને દાવા અરજી ખોટી માહિતીના આધારે દાખલ કરવામાં આવી હતી.

હવામાન વિભાગના પત્રના સ્વરૂપમાં નિર્ણાયક પુરાવાને જોતા, વીમાદાતાએ ભૂલભરેલી રીતે દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો.

કેટલીક હકીકતો બિનવિવાદાસ્પદ છે. પ્રથમ તો તારીખ ૨૯/૦૪/૧૯૯૨ ના પત્રમાં એટલે કે અકસ્માતની પછીની તારીખે સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું છે કે ઝાડની ડાળી પડવાને કારણે કારને નુકસાન થયું હતું અને ડાળી વાવાઝોડાને કારણે પડી હતી અને દાવા અરજીમાં પણ સ્પષ્ટપણે તેવું જણાવવામાં આવ્યું હતું. વીમા પોલિસીની શરતો, જેનો બંને પક્ષોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે, તે નીચે મુજબ છે:

"કલમ ૧: નુકસાન અથવા ક્ષતિ

૧. કંપની વીમાધારકને મોટર વાહન અને/અથવા તેની એસેસરીઝને થયેલા નુકસાન અથવા ક્ષતિ સામે વળતર આપશે જ્યારે તે

(એ) આગ, વિસ્ફોટ, સ્વ-પ્રજ્વલન અથવા વીજળી દ્વારા

(બી) ઘરફોડ ચોરી, ઘર તોડવું અથવા ચોરી દ્વારા

(સી) દુષ્ક્રિયા અને હડતાલ દ્વારા

(ડી) ભૂકંપ (આગ અને આંચકાથી નુકસાન) દ્વારા

(ઈ) પૂર, ટાયફૂન, ટેમ્પેસ્ટ, હરિકેન, વાવાઝોડું, જળબંબાકાર, ચક્રવાત, કરા સાથેનું તોફાન, હિમ દ્વારા

(એફ) આકસ્મિક બાહ્ય માધ્યમો દ્વારા

(જી) દૂષિત કૃત્ય દ્વારા

(એચ) આતંકવાદ દ્વારા

(આઈ) રસ્તા, રેલ, અંતર્દેશીય જળમાર્ગ, લિફ્ટ, એલિવેટર અથવા હવાઈ માર્ગો પરિવહન દરમિયાન

(જે) પથ્થર સરકવા/ભૂસ્ખલન દ્વારા.

આઈએમટી.૨૩-ખાસ જોખમોની બાકાત (પૂર ટાયફૂન વગેરે):

પોલિસી હેઠળ યોગ્ય ડિસ્કાઉન્ટના બદલામાં અહીં એવું સમજવામાં આવે છે અને સંમત થાય છે કે કલમ ૧ (પોલિસીની આઈટમ 'ઈ') માં "પૂર ટાયફૂન હરિકેન વાવાઝોડું ટેમ્પેસ્ટ જળબંબાકાર ચક્રવાત કરા સાથેનું તોફાન હિમ" શબ્દો અહીંથી કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે અને કંપની ઉપરોક્ત જોખમો દ્વારા થતા અથવા તેમાંથી સીધા ઉદ્ભવતા આકસ્મિક નુકસાન, ક્ષતિ કે જવાબદારી માટે જવાબદાર રહેશે નહીં.

કોઈપણ દાવાના કિસ્સામાં વીમાધારકે સાબિત કરવાનું રહેશે કે અકસ્માતનું નુકસાન, ક્ષતિ અથવા જવાબદારી ઉપરોક્ત ઘટનાઓથી સ્વતંત્ર રીતે ઉદભવી હતી અને તેને આમાંની કોઈપણ ઘટનાઓ અથવા તેના કોઈપણ પરિણામો સાથે કોઈ સંબંધ ન હતો અથવા તે દ્વારા ઉદભવેલ ન હતી અથવા તેમાં ફાળો ન હતો અને આવી સાબિતીના અભાવે કંપની આવા દાવાના સંબંધમાં કોઈપણ ચુકવણી કરવા માટે જવાબદાર રહેશે નહીં."

તેથી પ્રશ્ન એ છે કે શું ખાસ જોખમોની બાકાત કલમ લાગુ પડે છે. આનો હકીકતલક્ષી નિર્ણય લેવાનો રહેશે. એક તરફ ફરિયાદીના ભાઈ દ્વારા કરાયેલા નિવેદનો અને દાવા અરજી અને બીજી તરફ હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા લખાયેલા હોવાનું મનાતું પત્ર પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. જિલ્લા ફોરમના પ્રમુખ દ્વારા તેમના લઘુમતી આદેશમાં યોગ્ય રીતે નોંધવામાં આવ્યું હતું કે દસ્તાવેજ પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો ન હતો અને તે સ્પષ્ટ ન હતું કે પ્રમાણપત્ર આપનાર વ્યક્તિ કોણ હતી, અને આવું પ્રમાણપત્ર આપવા માટેનો તેમનો અધિકાર શું હતો. રેકૉર્ડ પરથી એ પણ સ્પષ્ટ નથી કે પ્રશ્નમાં રહેલો દસ્તાવેજ જિલ્લા ફોરમ સમક્ષ પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યો હતો કે કેમ અને જો તેમ હોય તો કોના દ્વારા. ફરિયાદીના ભાઈએ જિલ્લા ફોરમ સમક્ષ સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે વાવાઝોડા વિશે ખલાસી પાસેથી સાંભળ્યું હતું. તે ખલાસીની પણ તપાસ

કરવામાં આવી ન હતી. તેથી પ્રથમ દષ્ટિએ, ઉપલબ્ધ પ્રથમ તકે ફરિયાદીના ભાઈ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ દશ્ય એવું હતું કે વાવાઝોડાને કારણે ડાળી પડી ગઈ હતી. બીજી બાજુ હવામાન વિભાગ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા જારી કરાયેલ હોવાનું મનાતું કથિત પત્ર-પ્રમાણપત્ર છે. એ વાતની અવગણના ન કરી શકાય કે પાછળના સંસ્કરણ કે વાવાઝોડું ન હતું તે વિશે ફરિયાદી દ્વારા કોઈની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી. સ્વીકૃતિ એ સ્વીકૃતિ કરનાર વ્યક્તિ વિરુદ્ધ પુરાવાનો શ્રેષ્ઠ અંશ છે. ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૯૭૨ (ટૂંકમાં 'પુરાવા અધિનિયમ') ની કલમ ૩૧ ની પૃષ્ઠભૂમિમાં અવધ કિશોર દાસ વિરુદ્ધ રામ ગોપાલ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૯) એસ.સી. ૮૬૧ માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું તેમ, એ સાચું છે કે પુરાવાકીય સ્વીકૃતિઓ સ્વીકૃત હકીકતોનો નિર્ણાયક પુરાવો નથી અને તેને સમજાવી શકાય છે અથવા ખોટી હોવાનું દર્શાવી શકાય છે; પરંતુ તેઓ વિબંધ ઊભો કરે છે અને પુરાવાની જવાબદારી સ્વીકૃતિ આપનાર વ્યક્તિ અથવા તેના હિત-પ્રતિનિધિ પર સ્થાનાંતરિત કરે છે. જ્યાં સુધી ખોટું હોવાનું દર્શાવવામાં અથવા સમજાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તે સ્વીકૃત હકીકતોનો અસરકારક પુરાવો છે. ફિપ્સને તેમના લો ઓફ એવિડન્સ (૧૯૬૩ એડિશન, પેરા ૬૭૮) માં અવલોકન કર્યું છે તેમ, સ્વીકૃતિનું મહત્વ તે કયા સંજોગોમાં કરવામાં આવી હતી તેના પર નિર્ભર હોવાથી, તેની વિશ્વસનીયતાને પડકારવા અથવા વધારવા માટે તે સંજોગો હંમેશા સાબિત કરી શકાય છે. સ્વીકૃતિની અસર એ છે કે તે હકીકત સ્વીકારનાર વ્યક્તિ

પર જવાબદારી સ્થાનાંતરિત કરે છે, જે તે સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે પક્ષકાર પોતે જે સત્ય તરીકે સ્વીકારે છે તે વાજબી રીતે તેવું માની શકાય છે, અને જ્યાં સુધી તે ધારણાનું ખંડન કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, સ્વીકૃત હકીકત સ્થાપિત થયેલી ગણવી જોઈએ. સ્વીકૃતિ એ શ્રેષ્ઠ પુરાવો છે જેના પર વિરોધી પક્ષ ભરોસો રાખી શકે છે, અને જોકે તે નિર્ણાયક નથી છતાં પણ તે બાબત માટે નિશ્ચાયક છે, સિવાય કે તેને સફળતાપૂર્વક પાછી ખેંચવામાં આવે અથવા ભૂલભરેલી સાબિત કરવામાં આવે. (જુઓ નારાયણ ભગવંતરાવ ગોસાવી બાલાજીવાલે વિરુદ્ધ ગોપાલ વિનાયક ગોસાવી અને અન્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૦) એસ.સી. ૧૦૦). સમકાલીન દસ્તાવેજો સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે ફરિયાદીએ શરૂઆતથી જ એ સ્થિતિ સ્વીકારી હતી કે વાવાઝોડાને કારણે ઝાડની ડાળી તૂટી ગઈ હતી. જો તે સ્વીકૃતિને સ્પષ્ટ કરવા માંગતા હોય, તો તેનાથી વિપરીત દર્શાવવા માટે સામગ્રી રજૂ કરવાની જવાબદારી તેમના પર હતી. આવી સામગ્રી નિર્ણાયક પ્રકૃતિની હોવી જોઈએ જેથી તે સ્વીકૃતિ કરતાં વધુ વજનદાર હોય. નેશનલ કમિશને આ પાસાઓ પર વિચાર કર્યો નથી. સ્ટેટ કમિશનનો અભિગમ પણ યોગ્ય દિશામાં ન હતો. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, બાબતને નવેસરથી સાંભળવા માટે નેશનલ કમિશનને મોકલવી તે ન્યાયના હિતમાં રહેશે. તે પક્ષકારોને તેમના સંબંધિત વલણના સમર્થનમાં પુરાવા મૂકવાની મંજૂરી આપશે જો તેઓ આવા પુરાવા રજૂ કરવા માંગતા હોય. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે કોઈપણ સંબંધિત

વલણ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી. અપીલનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે અને ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવતો નથી.

અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====